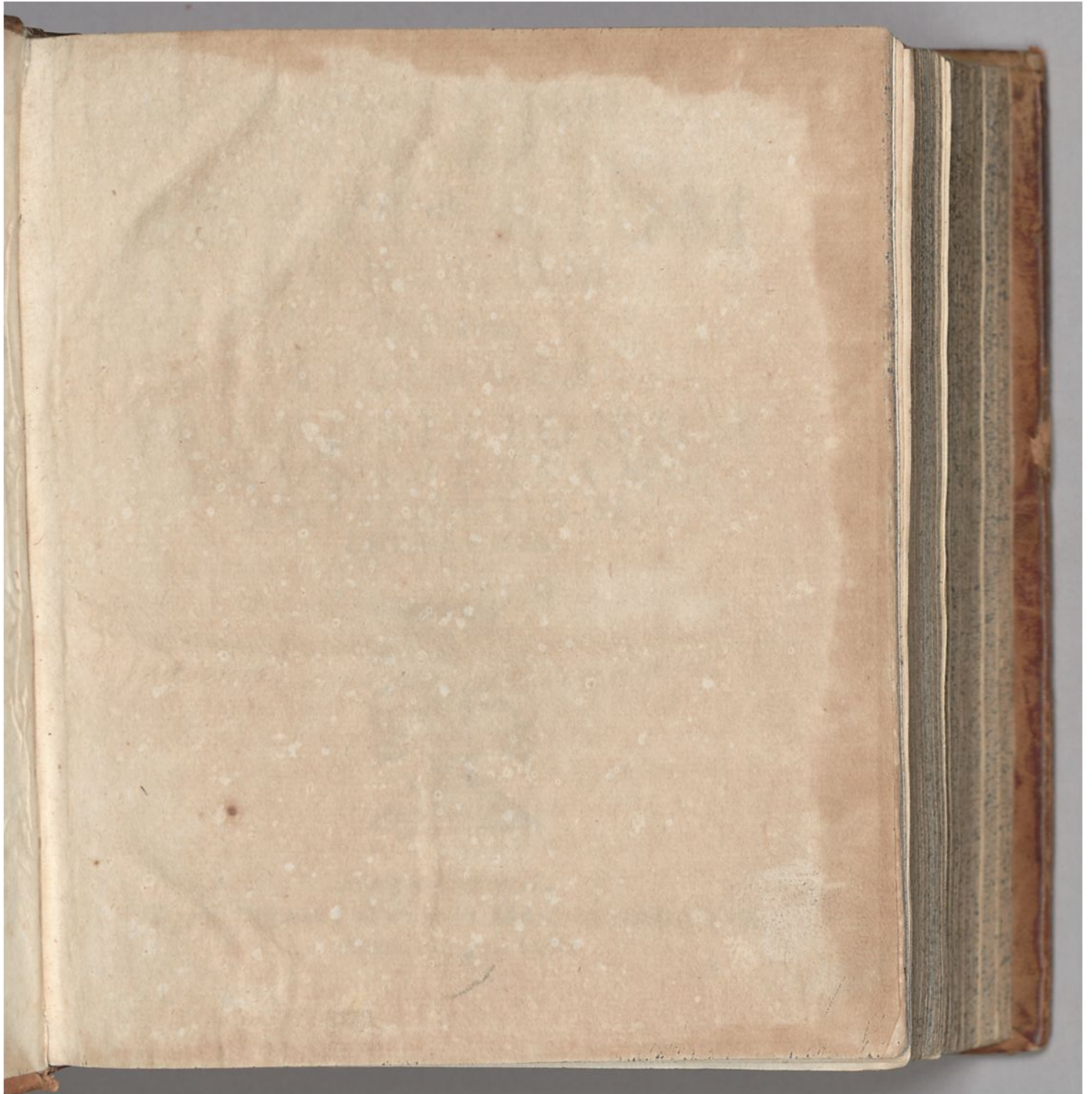

Leibn. Marg.
41

Varia ethica.

15
PROVERBIVM
MALE PARTA
MALE DILABUNTUR,

differtatione morali illustratum

SUB AUSPICIIS DIVINI NUMINIS

PRÆSIDE

PHILIPP. LUDOV. Böhmer/

Moralium in illustri Julia Professore Publ.
& Ordinar.

Domino, Fautore, Præceptore & Agnato
ætatem colendo,

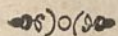
IN NOVI JULEI AUDITORIO
MAJORI

d. XXV. Maji Anni M DC IIC.
publice tuebitur

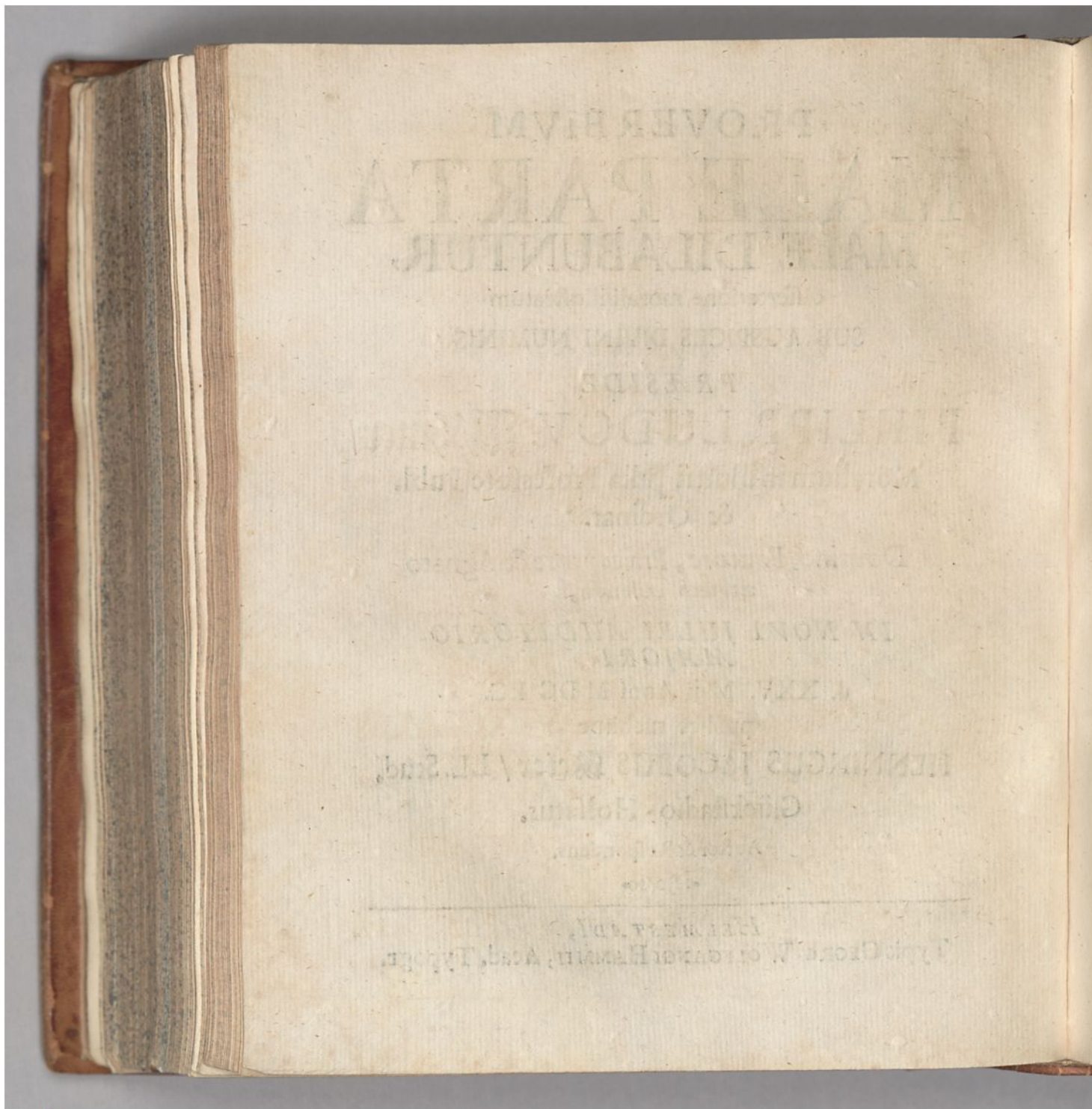
HENNINGUS JACOBUS Steier/ LL. Stud.

Glückstadio - Holsatus,

Auctor & Respondens.

HELMESTADI,
Typis GEORG. WOLFGANGI HAMMII, Acad. Typogr.

ILLVSTRI DOMINO
JACOBO JOHANNI
à WASMER
REGII QUOD GLÜCKSTADII EST
REGIMINIS CONSILIARIO GRAVISSIMO
PERILLVSTRIS ATQUE EXCEL-
LENTISSIMI
DOMINI
DOMINI CONRADI
à WASMER
SACRÆ REGIÆ DANIÆ ET NORWA-
GIÆ MAJESTATIS
CONSILIARII STATUS SPLENDIDISSIMI
EJUSQUE
UT ET SERENISSIMI SLESVICI
ET HOLSATIÆ DUCIS
CANCELLARII PROVINCIALIS
IN DIES MERENTISSIMI
DOMINI SUI GRATIOSISSIMI
FILIO
PATERNÆ GLORIÆ ET AVITARUM
VIRTUTUM HÆREDI EX ASSE
DOMINO
ET PATRONO SUO MAGNO.

NEC NON
GENEROSISSIMO MORUMQUE ET LITE-
RARUM ELEGANTIA POLITISSIMO
DOMINO
PETERO MARQUARDO
GUDIO
PERILLUSTRIS QUONDAM ET EXCEL-
LENTISSIMI DOMINI
DOMINI MARQUARDI
GUDII
SERENISSIMO ATQUE POTENTISSIMO
DANICÆ ET NORWAGICÆ
REGI
A CONSILII STATUS ET REGIMINIS
HOLSATICI
VIRI DUM VIVERET INCOMPARABILIS
ET INGENTIS
ELEGANTIORIS LITERATURÆ STATORIS
NUNC POST FATA DESIDERATISSIMI
FILIO PRÆSENTISSIMÆ SPEI
FAUTORI SUO OBSERVANTER COLENDO
ET AMICO A TENERIS DILECTISSIMO
HOC QUAECUNQUE INDUSTRIÆ ACADEMICÆ
SPECIMEN
EA QUA PAR EST ANIMI SUBMISSIONE
CUM OMNIGENÆ FELICITATIS VOTO
CONSECRAT
H. J. Meier.

Q. D. B. V.

§. I.

Ritum est sermone proverbium,
Male parta male dilabuntur. Cujus a-
dagii quis primus Auctor sit, definire non
audemus. Verustissimum tamen illud
esse, vel inde constat, quod apud Plautum in *Poenulo*
Act. IV. Scen. II. reperiatur, *Malè partum malè dispe-*
rit, & Festus Pompejus, teste Erasmo in suis *Adagiis*
Chiliade I. Cent. VII. n. 82. idem iisdem verbis ex Næ-
vio referat, *Male parta,* dicens, *male dilabuntur.*

§. II.

Adagio huic simile est:

Dè male quæsitis non gaudet tertius heres.

Cui respondet illud *Hebræorum:*

הון מהכל ימעט

atque *Græcorum:*

ὁ ἐλαβὼν ἄδικος, καὶ μετὰ σκασῶν ξυγών,
ἐξέπ[ρ]ατ' οἴκων, σμικρὸν ἀνθήσας χεῖρον.

item:

Κέρδος πονηρὸν ζημίαν ἀπὸ φέρει.

ut & *Germanorum:*

Übel gewonnen / übel zerronnen /

Unrecht Guth gedenet nicht /

Unrecht Guth faset (i. e. wurfelt) nicht /

A 3

An

An ſibel gewonnenen Guth
Hat der dritte Erb weder Freud noch Muth.
Belgæ hoc ita efferunt:

Qualiick gewonnen, qualiick verteert:
't gaet soo't gekomen is.

Idem significat *Gallorum* proverbium,

Ce qui vient de la fleute, s'en retourne au tabourin:
nec non illud *Italorum*:

Quel che vien di ruffa ruffa, ſe ne va di buffa â baffa.
Taceo in præſenti alia aliarum gentium nationumq;
atq; ſapientum virorum adagia idem ſignificantia.

§. III.

Malè partorum nomine veniunt omnia injuſtè &
injuſto modo acquiſita, ſive fuerint bona privato-
rum, ſive publica, ſive ſacris, ſive profanis uſibus de-
ſtinata, ſive vi, ſive fraude & per varias circumventio-
nes, vel in contractibus, vel extra contractus parta,
ſpectant huc quoque bona per avaritiam corraſa, ut-
pote quæ inter bona illegitime compilata rectè locum
ſuum inveniunt, & eadem cum *malè partis* fata habere
ſolent, quod non ſint durabilia, ſed *malè dilabantur*,
vel apud ipſos injuſtos acquirentes, vel apud horum
hæredes. Ex dictis patet, ditſcentibus per malas ar-
tes annumerandos etiam eſſe ſimoniacos, muneribus
corruptos judices atque patronos, & quodcunq; aliud
turpe, & cum injuria tertii conjunctum lucrum ſe-
ctantes. Modus, quo *malè parta malè dilabantur*, non
unus, ſed varius eſt. Notabimus illum, præcipua ex
parte, infra §. 7. & 8. ubi de eo, unde ſit, quod
malè parta malè dilabantur, acturi ſumus. Valet
autem hoc proverbium, uti plura alia, non niſi
ut plurimum, & veritatem hujus dicti eventus
ſi non

si non semper, saltem plerumque comprobat. Cave autem hanc propositionem invertas, quasi omnia malè dilapsa sint etiam malè parta. Contrarium enim tum aliunde, tum ex *Antonii Mariae Gratiani libro*, à Flecherio edito, de casibus virorum illustrium, & ex *Rabutini Comitis de Busfy libro*, l' Usage des adversitez, ou l' histoire de plus illustres Favoris, satis est manifestum.

§. IV.

Comparantur malè parta inter alia

(1) *Telis araneorum*, utpote quibus nihil tenerius, nihil fragilius est. *Impii fiducia est domus aranei. Cui domui si quis innitatur, non stabit, si eam apprehenderit, non consistet.* Job. VIII. 14. 15. Nullus enim nescit araneorum telas multo labore diligentiaque contextas, tenuissimis filis artificio prorsus mirabili ita ductis, ut ratione carentis animalis solertiam omnino superare videantur, aut vento dissipari, aut incidente lapillo, aut folio perforari, totumque laborem in eis contexendis impensum momento temporis interire.

(2) *Domui tineæ.* Sicuti enim tineæ in veste prehensa statim excutitur, ita etiam impii domus non erit stabilis, aut diuturna. Et quemadmodum tineæ lignum excavando, sibi domunculam quandam, aut cavernulam construere videtur, quæ tamen ad brevissimum tempus durat: nam ligno arrosione illa labefactato & confracto, etiam tineæ domus perit, imo sibi perniciem illam comparat & conciliat, dum sibi domum ædificare videbatur; ita qui injustè aliena rodendo rem suam amplificare studet, perniciem sibi certissimam struit.

(3) *Aqui-*

(3) *Aquila volanti.* Sic divitiæ injustè conquestæ non abibunt, sed avolabunt, & avolabunt non simpliciter, sed ut aquila h. e. quam citissimè Prov. XXIII. 5. ostenduntur verius, quam possidentur, & dum placent, transeunt. *Vid. Johannis Drusii Proverbia Class. I. Lib. II. n. 59. item Class. II. Lib. III. n. 42. & Lib. V. n. 4.* nec non Johannis Stephani Menochii Institutiones politicæ ex SS. depromptæ lib. II. cap. 18. §. 5.

(4) *Aquilarum pennis.* Quoniam, quemadmodum, si fides Plinio in *histor. natural. Lib. X. cap. III.* est habenda, aquilarum pennæ mixtæ reliquarum alitum pennis has consumunt, ita quoque malè parta mixta benè partis hæc dispergunt, & efficiunt, ut una cum illis evanescant.

(5) *Pellibus lupinis junctis ovinis.* Illis enim ea dicitur inesse vis & natura, ut, si cum ovium pellibus misceantur, has primum, & mox etiam se ipsas absument. *Conf. Johann. Ulpii Epitome Adagiorum.*

(6) *Culmo non stanti & manipulo spicarum granis carentium.* Consulantur Adagialia Sacra Veteris Testamenti Martini DELRIO pag. 525.

(7) *Gangræna & carcinomati.* Man bedencket nicht/ (inquit *Dilberrus* in der heiligen Sabbaths- Arbeit 2ten Predigt am 15. Sonntag nach der Heil. Dreieinig- keit) daß unrecht Guth wie der kalte Brand/ oder wie der Krebs sey/ der um sich frist/ biß er alles mit auff- frist; und daß die Erben sich keines beständigen See- gens zu getrösten haben/ so lang ein solches ergeißtes unrechtes Diebs- Guth mit in der Erbschafft ist.

(8) *An-*

(8) *Anguillis*, veluti piscibus valde lubricis. Anguilla enim manu detenta symbolum est rei e manu nostra cito elabentis. Add. *Christophori Pelleri Politicus Sceleratus impugnatus* i. e. Animadversiones in C.R. C.B. novum Politices Compendium cap. XXXIII.

(9) *Siluro*. Apposite *Divus Ambrosius Hexaemer. Lib. V. cap. V.* Quid interest, inquit, inter divitem improba cupiditatis ingluvie absorbentem infirmorum patrimonium, & silurum de minorum piscium visceribus alvum replentem? Defunctus est dives & nihil ei sua spolia profuerunt: imo magis eum rapinarum suarum detestabiliorem fecit infamia. Captus est silurus, & inutilis praeda detecta est. Quanti in eo reperiuntur qui alios devoraverunt? & tu dives habes in sinu tuo alterius praedatorem. Ille habebat facultates pauperis, quas invaserat: tu eum opprimens, duo patrimonium facultatibus tuis addidisti: & adhuc tanto non satiaris augmento, & dicis, quod alios vindicaveris, cum eadem committas, quae ulcisceris: injusto injustior, & iniquo iniquior, avaro avarior. Vide, ne idem te, qui piscem illum, finis inveniat: hamum cave, cave retia.

§. V.

Inter Pythagorae Symbola refertur quoque:
In via ne seces. Quod Comes *Franciscus Bernius* de pravo quaestu inter alia intelligendum esse censet. Ita enim ille in suis super hoc symbolo conjecturis. Ad eos, qui malis artibus divitias perquirunt, symbolum trahere, fas sit. Opes quaeris? Earum igitur inops. Malis artibus? Paupertati pravitatem jungis. Pro thesauro si carbones, testas aut folia reperis, magis
B frustrata

frustrata his incenditur aviditas, angetur inopia; si verè thesaurum, quod raro, optima in probò viro paupertas, pessimæ in improbo divitiæ. *Male par-ta male dilabuntur*; duriusque, inopem fieri, quam esse. *Videantur Ejusdem Arcana Moralia ex edit. Pau-li Patris pag. 275.* In specie de opibus oppressione miserabilium personarū, e.g. viduarum, pupillorū, pau-perum & egenorum acquisitis notatu dignum est dictū Schich Saadi in seinem Persiantischen Rosenthal (ex ver-sione Adami Olearii) lib. VIII. n. 96. Sehe nicht in eines armen Mannes Haus/Feuer darauß zu holen/dann sein Mund ist der Schorstein / durch welchen der Rauch sei-nes Herzens (seynd die Seuffzer) über dich heraus- steigen. Eundem fere in sensum Joh. Leonhardus Weidnerus in suis Apophthegmatibus Parte III. pag. m. 258. Ein Werckmeister sagte: Wann man mit ar-mer Leute Schweiß bauet / und mit Witwen und Wän- sen Thränen dücht / daselbe Haus leidet den Bau- Herrn und seine Erben nicht lange. Quibus similis est Euripidis sententia in *Electra* versu 943. 944. supra §. 2. inter Adagia Græcorum relata:

Opulentia injusta & cum pravis commorans,
Evolat ex ædibus ubi floruerit exiguo tempore.

Præterea fingunt Poetæ, Plutum, (qui divitias so-
nat) à Jove missum claudicare, & tardigradum esse:
à Plutone autem, currere & pedibus celerem. Quam
fabulam *Franciscus Baco de Verulamio* in suis sermoni-
bus *fidelibus cap. XXXIV.* etiam de Plutone intelli-
git, si Plutonium pro diabolo accipias. Cum enim
opes *male par-ta* à diabolo fluunt, (veluti per fraudes,
oppressiones, injustitiam & scelera) rapido cursu fe-
runtur,

runtur, *addimus* : & intereunt. Paulo quidem aliter, ratione autem non plane diversa, Wolffgangus Heiderus in Philosophiæ Moralis Systemate, pag. 113. ex Aristophane, hoc ita effert: Poetæ *Plutum, si quem accedat, claudicare, sin abscedat, perniciosissimis esse pedibus fabulantur.*

§. VI.

Fidem his dictis faciunt historiæ tam sacræ, quam profanæ, & inprimis quotidiana experientia, quæ jam olim occasionem huic nostro proverbio præbuit, idem confirmat. Redigamus modo nobis in memoriam ea, quæ nostra, patrum, & avorum nostrorū ætate acciderunt, & exempla reperiemus quam plurima, *malè parta malè dilabi* attestantia. Evolvissè interim hic non omnino erit inutile *Sarsdorffers grossen Schaulatz jänlicher Mordgeschichte. Erasmi Francisci Traur-Saal steigender und fallender Herren / & Christophori Boëtii Beschreibung grosser Staats- und Kriegs Minister Glücks- und Unglücks-Fälle / nec non Theatrum Tragicum Francisci de Rosset, una cum continuatione Martini Zeilleri.*

§. VII.

Causæ quæ faciunt, ut *malè parta malè dilabantur* non semper eadem sunt, sed aliæ in hoc, aliæ in alio casu obtinent. Recensebimus in præsentī præcipuas.

(1) Socordia & negligentia in bonis malè partis administrandis. Si enim hâc etiam benè parta pessum eunt, multo magis & celerius malè parta idem experientur. Vetus est Apophthegma : *Frons Domini plus prodest, quam occipitium.* Vigilans Paterfamilias est bitrons, Jani instar, qui temporis præses, bina facie quaternisque oculis, ut advigilaret, fictus est à

B 2

Poetis,

Poetis, à quibus & Draco vigil ante hortos Hesperidum aurea custodiisse poma memoratur; ut doceant, Opes cura servari & vigilantia. Vid. Cl. Magni Danielis Omeiffi Theatrum virtutum & vitiorum ab Aristotele in Nicomachiis omifforum cap. VI. §. 15.

(11) Vita admodum delicata & luxuriosa, valetudini damnosa & varii generis morbos secum trahens. Elegans est locus *Senecæ* in Epistola XCV. Cibus, inquit ille, postquam cœpit non ad tollendam, sed ad irritandam famem quæri, & inventæ sunt mille condituræ, quibus aviditas excitaretur: quæ desiderantibus alimenta erant, onera sunt plenis. Inde pallor & nervorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus, quam ex fame macies: inde incerti labantium pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate titubatio: inde in totam cutem humor admissus, distentusque venter, dum male asvescit plus capere, quam poterat: inde suffusio luridæ bilis, & decolor vultus, tabesque in se putrescentium, & retorti digiti articulis obrigescentibus, nervorum sine sensu jacentium torpor, aut palpitatio sine intermissione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid oculorum auriumque tormenta & cerebri æstuantis verminationes & omnia, per quæ exoneramur, internis ulceribus affecta? Innumerabilia præterea febrium genera, aliarum impetu sævientium, aliarum tenui peste repentium, aliarum cum horrore & multa membrorum quassatione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos, supplicia luxuriæ? Immunes erant ab istis malis, qui nondum se deliciis solverant, qui sibi imperabant, sibi ministrabant. Corpora opere ac vero labore durabant,

rabant, aut cursu defatigati, aut venatu, aut tellure
versatâ : excipiebat illos cibus, qui nisi esurientibus
placere non poterat. — Simplex erat ex simplici causa
valetudo : multos morbos multa fercula fecerunt.
Vide quantum rerum per unam gulam transitarum
permisceat luxuria, terrarum marisque vastatrix ! ne-
cesse est itaque inter se tam diversa diffideant, & hau-
sta malè digerantur, aliis alio nitentibus. *Hædenu*
Seneca loc. cit. Quibus autem malis corrigendis mul-
tis sumtibus opus est rem familiarem atterentibus.

(III) Malè bona sua acquirentis, huiusque conjugis
aforæ vel adulteræ, prodigalitas & luxus, pestes fami-
liarum & Rerumpublicarum. Secundum *Plinium* lib. 16.
H. N. cap. 24. prodigalitas conferri potest cum *Sorbo*, cui
folia universa decidunt simul, cum cæteris arboribus id
paulatim accidat. Sic enim & prodigi subito nudantur, &
sua perdunt omnia. Conf. *Heiderus* l. c. p. 594. *Socrates*,
cum videret heluonem prodigum atro vesci pane, ri-
sisse fertur eum, *Si ita*, inquit, *cœnasses*, *jam non ita*
pranderes.

(IV) Liberi & hæredes alii malè educati, vel in omne
vitium præcipiti gradu ruentes, vitamque dissolutam
videntes. Si enim *Heroum filii* interdum *noxæ* sunt
& tantum fruges consumere nati esse videntur, (uti
pluribus demonstravit Magnificus Academia nostræ
Vice-Rector, Maximè Reverendus Dn. Doctor *Job.*
Andreas Schmidius, communis noster Præceptor, in pe-
culiari de hac materia, Jenæ olim habita, disputatione)
quid mirum, si Parentes injustitiæ dediti post se relin-
quant liberos suis libidinibus tantum non unicè in-
dulgentes ? Notum est, in ore omnium versans, pro-

verbiūm: καὶ ἡδονὰς καὶ ὧν. Inprimis autem animadvertes, injustorum & avarorum Parentum liberos esse prodigos, bona malè à majoribus suis parta dilapidantes. Nam, ut hic adscribamus ea, quæ collegit *Gregorius Richter* in suis Axiomatibus Oeconomis pag. 145. posterii primorum acquirentium conservandi artem ignorant, & qui acquisivit opes (*tales*) plerumque paupere cultu educatus est; ideoque amat eas, & artem earum conservandarum novit: verum eorum filii in summa rerum affluentia nati & educati, quam difficile sit laboribus parare eas ignorant: & cum conservandi artem nesciant; facile eas dissipant atque profundunt. *Add.* Considerationi Politiche, e Morali sopra cento oracoli d' illustri personaggi antichi, di *Lodovico Zuccolo*. p. 374. 375. 376.

(v) Delicta, propter quæ ipsi mali acquirentes bonis suis exuuntur, vel certam multam solvere jubentur. Quo fit, ut bona eorum dispereant & ad hæredes non transferantur. Recte B. Samuel Pufendorfius lib. II. de offic. hom. & civ. cap. XIII. §. 20. *Frequenter contingit, ut alienum delictum occasionem præbeat, ex qua in alios incommodum proveniat, aut bonum antea speratum intercipiatur. Sicuti bonis Parentum ob delictum confiscatis ad paupertatem rediguntur etiam innocentes liberi.* Eadem quoque causa esse potest, ut injustorum acquirentium hæredum bona pereant.

(vi) Variæ lites, quibus injusti bonorum suorum possessores, horumque hæredes vel propter ipsa ista bona malè parta, vel propter alias causas implicantur.

Et

Et hac jurgia (ut Christophori Förstneri verba, mea faciam) quandoque sunt æterna, ut si cum sumtibus sit conferenda molestiarum ratio, gravius putes sic vincere, quam confestim damnari. Nam & modum & numerum prægressæ sunt artes ac nomina, quibus miserrimos clientes patroni ac judices quidam frustrantur. Articulatim & lente hos discerpunt, qui semel perire potuerant. Vid. Notæ Politicæ in C. Cornelii Taciti Annalium librum II. p. m. 318. 319.

(vii) Tyrannorum violentia, item ministrorum atq; domesticorum perfidia, & furum bonis malè partis inhiantium, aliorumque hominum versipellium nequitia &c. Prætereo nunc studio alias his similes causas interitus malè partorum.

§. VIII.

Ad sublimiores potius nos convertimus causas, quibus hic eventus, quod malè parta malè dilabantur, est adscribendus. Sunt vero illæ iustitia & providentia divina. Quod ad prius, ad iustitiam nimirum divinam, attinet, verissimum est illud Horatii Odarum Lib. III. Od. 2.

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

Sed sequitur malignos ultor à tergo DEus, & quod quis intendit, patitur, autoremq; scelus repetit, suoque premitur exemplo nocens. Iustus enim est Dominus & iusta sunt iudicia eius. Psalm. CXIX. 137. & iustum est apud Deum reddere affligentibus alios afflictionē. 2. Thes. I, 6. 7. Deusq; secundum opera reppendit. Psalm. LXII, 13. Notabile omnino est sepimentū legis non solum primæ, sed

sed toti legi decalogicæ & naturali positum, quod habetur Exod. XX, 5. *Ego Jehova DEUS tuus, DEUS fortis Zelotes sum, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem.* Quæ verba rectè quoque eo trahi possunt, ut intelligantur de bonis parentum malè partis apud horum hæredes, tam eos, qui vestigiis Parentum istorum insistant, quam qui ab illis recedunt, vindicandis. Nec est, quod quis nobis ex Ezechielis cap. XVIII, 20. objiciat: *Filius non portabit iniquitatem patris sui.* Licet enim pœna sit personale quid & non egrediatur delinquentis personam, damnum tamen ex delicto paterno manere potest filios, etiam scelerum majorum suorum non sectatores, & quidem salva justitia divina. Conf. præced. §. VII. n 5. Maledictio enim divina comitatur bona malè parta, & fatale minarumq; plenum VÆ haud frustra Deus hominibus injustis acclamavit. *Væ, qui ædificat domum suam injustè & cœnacula sua iniquè, utens aliorum opera gratis, nec solvens eis mercedem.* Jerem. XXII, 13. *Væ multiplicanti non sua, (quousque tandem?) & numerosè aggreganti penes se densissimum lutum.* — *Væ dedito quæstui malo pro domo sua, ut disponat in excelso nidum suum, quo eripiat e potestate mali.* Consilium ini-visti pudendum domui tuæ; scindendi populos multos & peccasti contra te ipsum. Habacuc. II, 6. 9. 10. Ad eundem quoq; vindicem Dei oculum Jobus digitū intendit. Filii inquit, *ejus atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum. Cibus illius in intestinis ejus ita vertitur, ut fiat in ejus ventre virus aspidū. Divitias, quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas DEUS.* Quoniam confringens nudavit pauperes:

peres: domum rapuit & non edificavit eam. Non est
satiatus venter ejus, & cum habuerit quæ concupierat,
possidere non poterit. Non remansit de cibo ejus & pro-
pterea nil permanebit de bonis ejus. cap. XX. 10. 14. 15.
19. 20. 21. Idem cap. XXVII. 13. 14. 16. 17. Hæc est
pars hominis impii apud Deum & hæreditas violento-
rum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati
fuerint filii ejus, in gladio erunt. & nepotes ejus non sa-
turabuntur pane. Si comportaverit quasi terram ar-
gentum & sicut lutum præparaverit vestimenta; præpa-
rabit quidem, sed justus vestietur illis: & argentum in-
nocens dividet. Add. Esaiæ V. 8. Jerem. XVII. 11. Prov.
XXII. 16. XXIII. 10. 11. Sirac. X. 8. XXI. 9. XL. 12. 13.
14. 15. XLI. 8. 9. 10. Revocentur præterea in memoriã fata
familie Achabi vineam Nabothis injustè sibi vindi-
cantis, I. Reg. XXI. II. Reg. IX. Pergimus ad Provi-
dentiã divinã, utpote cujus radius hic non pa-
rum elucet. Vulgò fortuna ac casu ea fieri dicuntur,
quæ dependent à fortuito causarum concursu, respec-
tu causarum secundarum, & quorum eventus non ha-
bemus in nostrã potestate. Inprimis casus consideratur
in iis rebus, in quibus nulla hominum opera, vel ar-
bitrium intercedit; fortuna contra, quando finis ab hu-
mana voluntate intentus casu quodam intercipitur &
turbatur. Nos res maximè fortuitas & casuales a Dei
providentiã gubernari, præeunte Scriptura, profite-
mur. Vid. B. D. Gebhardi Theodori Meieri, mei quon-
dam Patruï, etiam post pia fata, colendissimi, *Theologia
Fidei Disput. VIII. p. 331.* Nihil enim in ordine ad
Deum casu fit, sed quicquid accidit, Deo vel jubente,
vel minimum permittente evenit. Et certe non pos-
sunt non malè parta malè dilabi, quando Deus illis

C non

non benedicit. Add. Esai. XXIV. 6. Psalm. CIX. 16. 17. Prov. X. 22. Sirac. XI. 24. 30. Vult autem & permittit Deus malè parta plerumque malè dilabi ; (si conjecturis humanis locus relinquitur) e.g. (1) ut homines peccatorum suorum recordentur, & suum cuique relinquere, tribuere & reddere discant, atq; à vitiorum tramite desistant, vel (2) ut ostendat malè parta abominationi esse coram Deo, vel (3) ut homines in benè partis acquiescant & demenso beneplaciti divini contenti sint, vel (4) ut alii alieno periculo terri ab iniquo lucro abstineant, vel (5) ut homines non tam in fluxis mundi hujus divitiis, quam in ipso Deo fiduciam suam ponant, vel (6) ut singularis Dei Optimi Maximi factorum humanorum & rerum à se creatarum directionis homines admoneantur, & impunè illos proximum præter fas & meritum vix ac ne vix quidem lædere posse agnoscant, vel (7) ut Dei providentia & exigua hominum prudentia mundum gubernari homines convincantur. Credere enim sola prudentia humana hunc mundū regi, subtilis Atheismus est. *Multis autē modis* fieri potest, ut male parta per justitiam & providentiam divinam malè dilabantur, quos omnes hic determinare nec possumus, nec volumus. Sunt illi e.g. sterilitas ipsorum malè acquirentium, vel horum, eorumve liberorum mors præmatura, (conf. Luc. XII. 16. 17. 18. 19. 20.) bellum ingruens, annonæ caritas, immissa incendia, morbi diuturniores: (Also muß mancher / uti vir quidam prudens & doctus dicere solitus est, böse gewonnen Guth auff dem Siech-Bette verzehren und fressen.) Conf. exemplum Gehasi servi Elisæ II. Reg. V. Add. §. præced. VII.

§. IX.

Quæ cum ita se habeant, quod malè parta malè dila-

dilabantur, prudentis omnino est ab injusto & iniquo lucro abstinere & damnum potius eligere, quam lucrum turpe, meliusque esse existimare, bene pauperem esse, quam malè ditescere. *Melius est parum cum iustitia, quam multi fructus cum iniquitate:* Prov. XVI. 8. Modicæ enim opes, si iustæ fuerint, longè præstant magnis facultatibus, quas iniquitas pepererit. Nam tales facultates raro diu durant. Ut partæ sunt ita dispereunt, iustæ opes se tuentur in ævum. Vid. *Drusii Proverb. Clasf. II. lib. I. n. 246. Egregie Seneca libr. de vita beata cap. XXIII.* Habebit Philosophus amplas opes: sed nulli detractas, nec alieno sanguine cruentas, sine cuiusquam injuria paratas, sine sordidis quæstibus, quarum tam honestus sit exitus, quam introitus, quibus nemo ingemiscat, nisi malignus. In quantum vis, exaggera illas, honestæ sunt: in quibus cum multa sint, quæ quisque sua dici velit, nihil est quod quisquam suum possit dicere. Ille vero fortunæ benignitatem à se non submovebit & patrimonio per honesta quæsito nec gloriabitur, nec erubescet. Habebit tamen etiam quo gloriatur, si aperta domo & admissa in res suas civitate, poterit dicere: Quod quisque suum agnoverit, tollat. O magnum virum, optimè divitem, si opus ad hanc vocem consonet! si post hanc vocem tantundem habuerit! ita dico, si tutus & securus scrutationem populo præbuerit: si nihil quisquam apud illum in venerit, quo manus injiciat, audacter & propalam erit dives. Sicut sapiens nullum denarium intra limen suum admittet, malè intrantem: ita & magnas opes, munus fortunæ, fructumque virtutis, non repudiabit, nec excludet. Quid enim est, quare illis bonum

C 2

locum

locum inuideat ? veniant, hospitentur. *Hæc Seneca l.c.* O! si omnes eam, quam debent, vitam viverent, ut corde non trepidante & animo imperterritito verba *Samuelis* sua facere possint: *Ecce me, testificamini contra me coram Jebo-va & coram unō ejus, cujus bovem acceperim, aut cujus asinum acceperim, aut quem fraudaverim, aut quem concusserim, aut è cujus manu acceperim redemptionis pretium, ut adderem oculos meos propter illud; & reddam vobis.* I. Sam. XII. 5. Et utinam eadem sollicitudine caverent sibi à malè partis, quæ *Tobias*, qui cum audiret hædulum balantem, dixit uxori: unde hædulus iste? nonne furto sublati est? Redde eum dominis, nam nefas est comedere furto ablatum quicquam: dicente vero illa, dono datus est mihi, præter mercedem, tamen non credidit illi, sed edixit eum reddi dominis. cap. II. 13.

§. X.

Sed quid agendum est ei, qui bona quædam malè acquisivit, an sufficit pro rapinis suis satisfacere eleemosynis? Minimè gentium. *Primo enim bona pauperum inique adquisita secum retinet, & sic aliorum sanguine & sudore saginatur: deinde de peccato suo nondum serio dolet, sed in iniquitate sua pergit: sin serio doleret, ne ad momentum amplius rapinas illas secum tolerare posset: denique DEum fallere tentat hypocrita, quasi eum hoc sacrificio suarum eleemosynarum reconciliare possit.* Vid. *Friderici Balduini casus conscientiæ* Lib. IV. cap. III. cas. VIII. Benè *Cbryostomus* in caput XVII. *Matthæi* Homil. LVII. pag. 508. edit. Commelin. *Sed quenam est multorum excusatio? Fœneratus sum, ajunt, sed pauperi obtuli. Bona verba quæso, talia DEus sacrificia non accipit. Noli cavillari legem. Multo me-*

to melius est non dare pauperi, quam hoc modo dare. Quod enim iustis laboribus collectum argentum est, propter hos iniquos fœtus plerumque contaminas, quasi quis fœcundum cogat uterum scorpiones parere. Præclare item Lodo-
vicius Vives in suo Commentario ad Lib. XXI. cap. 27. *Augustini de civitate DEI*: Persuasum est multis, qui compositionibus, ut vocant, inducti, fidentes securi-
 que, quantum ab aliis possunt, ad se & rem suam, quo jure, quaque injuria avertunt, facile sibi noxiam eam remissum iri sperantes, si furati centum, numerent compositorum quatuor, aut ad summum decem: nam hoc nomen in ejusmodi rebus habet nescio quid sacri & my-
 sterii propter filios Levi, quibus decimæ rerum omni-
 um jubebantur dari: & profecto falsi sunt miserrimè, si putant DEum æruginè vilissimi auri vel argenti ca-
 pi: solis capitur animis, iisque bonis, quos non dant, nisi boni homines: nam pecunias latrones abundè ha-
 bent, & prodigunt, præsertim si quos recens spolia-
 rint, aut urbem expilarint sanctissimo, videlicet, ut quibusdam videtur, belli jure. Itaque nemo fidat suis opibus, cum non modo Deus, sed nec vir quispiam bo-
 nus velit à malo donari se. Quis unquam Simon pecunia voluit gratiam Dei emere, si isti nolunt, si isti non tentant, si non putant? *Hæc Vives l.c.*

§. XI.

Quid igitur consilii tandem superest injuste opes suas cumulantibus? Quid nisi hoc? ut lædens læso satisfaciat, & ablatum, si modo fieri possit, restituat. Conf. Numer. V. 6. 7. Esaiæ LVIII. 6. 7. 8. Ezech. XXXIII. 14. 15. Dan. IV. 24. *Non enim remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum*: secundum regulam *Augustini*, quæ habetur in Epistola LIV. ad Macedonium p. 51. L. edit. Paris. 1541.

C 3

Add.

Add. Dissertatio sub praesidio Dni. Praesidis haud ita pridem habita de Reparatione Damni dati. Idem docet ingeniosissimus & doctrinae moralis atque prudentiae civilis scientissimus *Antonius de Guevara* in *Horologio Principum* lib. III. cap. VII. (in quadam de Piratis historia vel apologo:) Cum, inquit, Piratae quidam in palatio Praesidis Solini, patria Capuani, congregati convivarentur, suasque singuli opes ibi deposuissent; urbe tota vel certe maxima ex parte peragrata, monstrum cum curru, leonibus & ursis ad palatii, in quo piratae agebant, portam, quae clausa erat, proximè accessit, & amputata alterius ex leonibus aure, sanguine inde manante has scripsit literas: R. A. S. P. I. P. quae plurimum exhibuerunt viris ingeniosis in exponendo negotii; cum plures essent interpretationes, quam literarum. Ad extremum Pythonissa quaedam magni in magia nominis, veram illarum sententiam declaravit hoc modo: *Reddite Aliena, Si vultis Propria In pace Possidere.* Haftenus *Guevara* l. c. Nec minus iniustorum acquirentium haeredes, illorum malè parta, in hos derivata, veris suis dominis, cognita causa & occasione data, restituere tenentur, si alias propriis & legitimis suis bonis quietè & ritè uti & varia iniqua parta concomitantia mala effugere velint. Et quidem necesse est, ut fiat damni dati reparatio, in quantum illa est possibilis: minimum is, qui malae fidei possessor est, propositum & intentionem constanter servare debet, omni oblata & quaesita occasione & facultate hoc ipsum praestandi non denegata, laeso satisfaciendi.

S. D. G.

005) 0/00

* * *

Si male dilabi, quæ sunt male parta, videmus;
Consequitur, labi per bene parta bene.
Illud, in aprico Tua dissertatio ponit:
Hoc, modo sit voti summa suprema mei.

Jo. Andr. Schmidt Th. D. PP.
h. t. Pro-Rector.

Sicut arenoso constructum in colle ruinam
Immanem grave sentit opus : ceu matre scelestæ
Nascitur infelix soboles : Sic in male partas
Divitias primi sceleris contagia serpunt;
Et male quasitis non gaudet tertius heres.

Honori
Nobiliss. & Doctiss. Dn. Auctor.
& Respondentis
JOHAN Eisenhart D.
Pandect. P.P. Ord.

SCAZON.

MEIERE, blanda cura amorque Musarum,
Qui literatos inter hæcenus cives
Explendisti in Juliæ decus nostræ,
Male parta quæ sint, quando non male exponis,
Bene parta quam sit eruditio, quamque
Annos Tuos bene collocaveris, monstras.
Sint illa possessoribus suis damno
Brevique dilabantur, ast Tibi spondet
Doctrina nomen gloriamque mansuram,
Et patriæ devinciet viros summos.
Ego gratulor de dotibus bonæ mentis,
Tuæ precatus præmia ampla virtuti.

Tibi

Tibi fata porro sint serena, sic vinces
De Te bonorum vota spesque conceptas,

*Politissimo Dno. Auctori exiguum hoc animisth.
dique sui pignus l. m. g. reliquit*

Justus Christoph. Böhmer.

Politie. Prof. Publ. & Ordin.

Durch unzerbrochenen Fleiß kan man dem Welt-Ball dienen/
Und wie ein Cedern-Baum in hohen Glücke grünen:
Es folgt der Jugend nach der grüne Ehren-Preis /
Damit des Himmels Hand Ihr Kind zu kröhnen weiß.
Er ist geneigter Freund die Jugend-Bahn gegangen /
Den rechten Weisen-Stein in Helmstädt zu erlangen /
Er hat im Bücher-Krahn gewachtet manche Nacht /
Wie den auch dieses Werck uns allen kundbahr macht.
Der Himmel führe Ihn hinfort mit Glückes-Binden /
Und laß' Ihn Huld und Schutz in Städt' und Höfen finden /
Daß Er die Ehren-Burg ohn Schloß und Kiegel seh' /
Und einst im Vater-Land gleich wie ein Palm-Baum steh'.

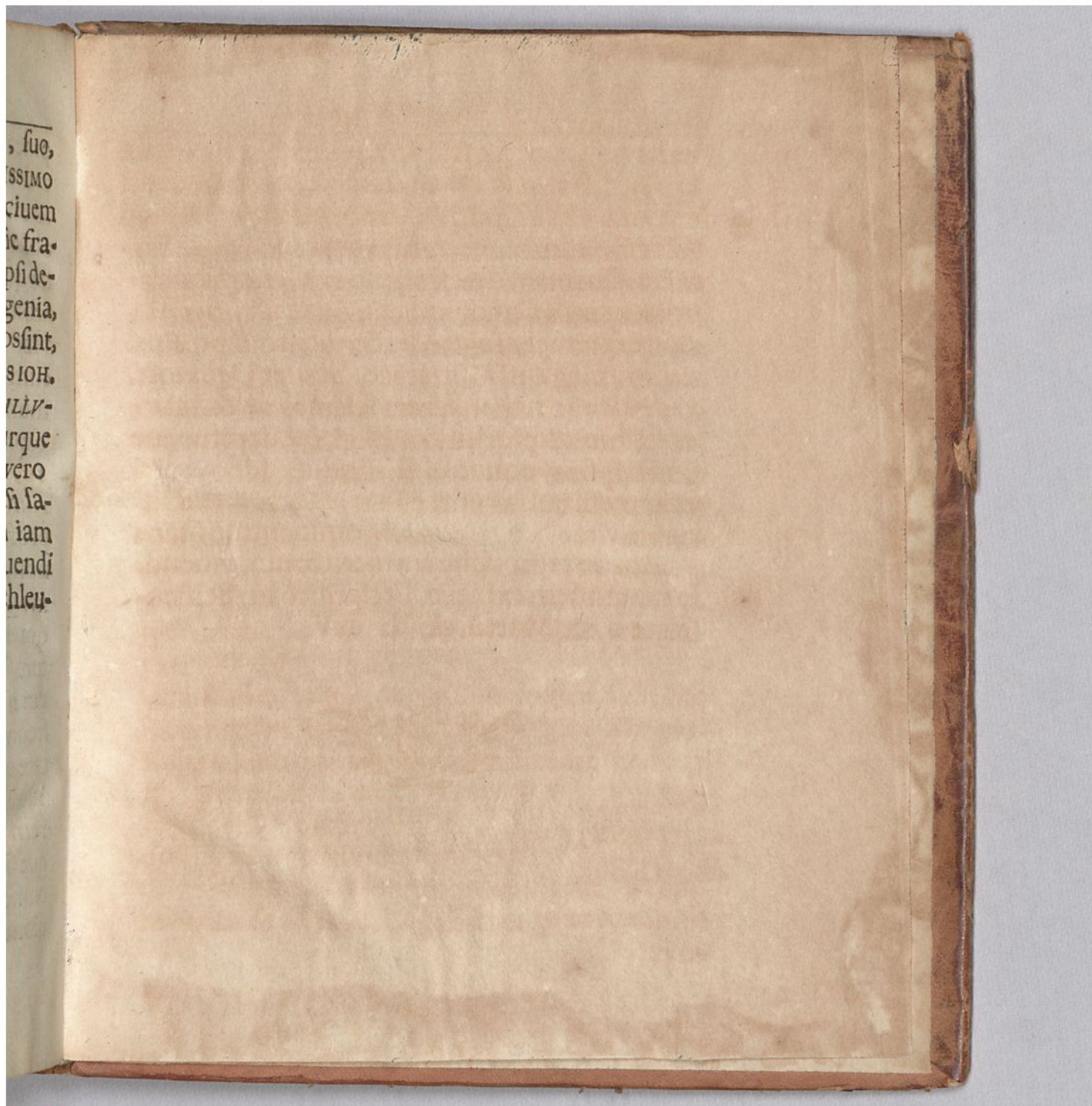
*Hiermit hat dem Hrn. Auctori als ihren Hochgeschätzten
Eisch Freunde zu dem glücklich-abgelegten Spec-
imine gratuliren / und alles selbst erwünschende
Wollergehen anwünschen sollen*

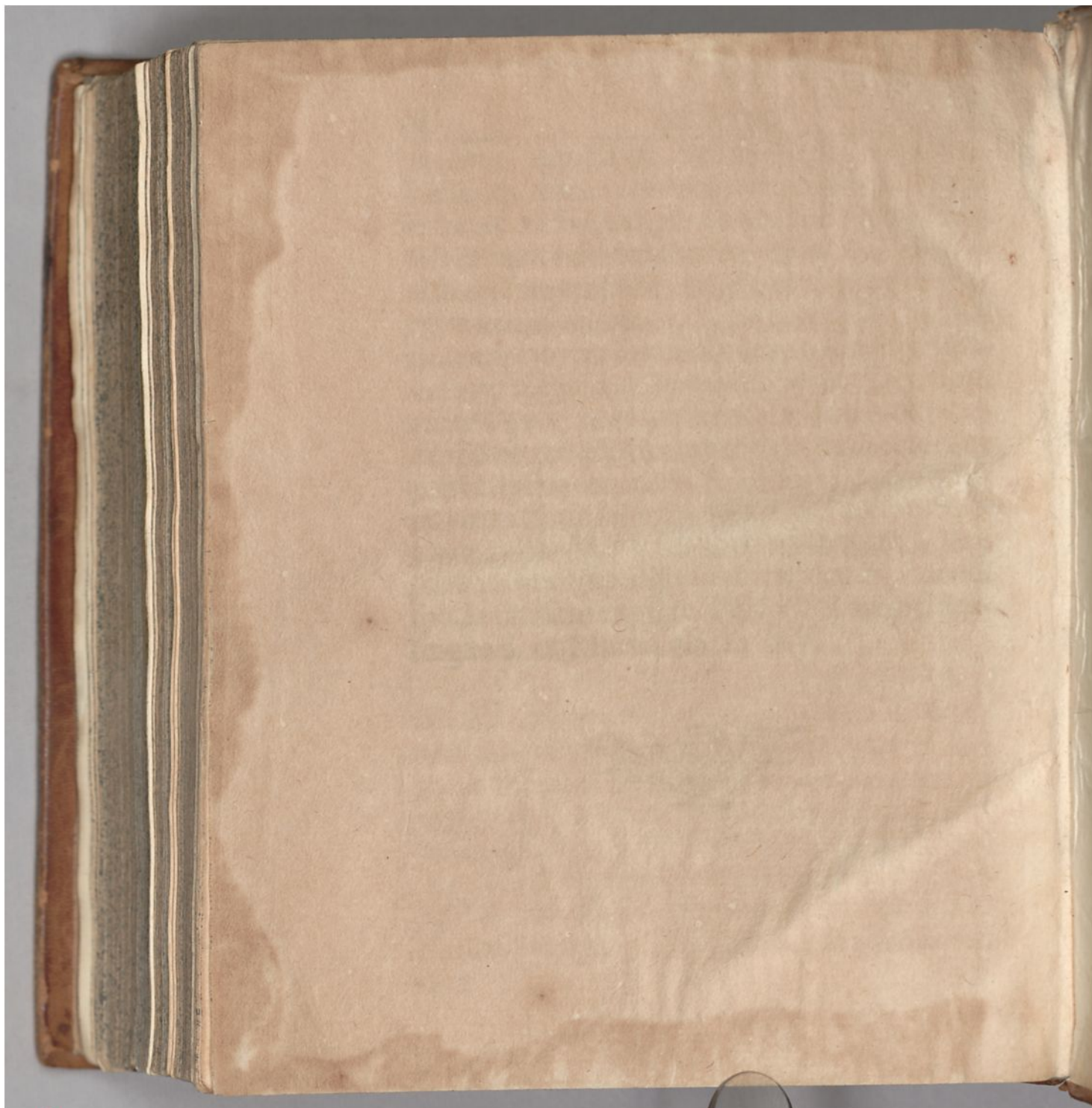
Der Frau Docterin Meiers
sämbtl. Eisch-Gesellschaft.

Et labor assidue Musarum vertere chartas,
Ac strenue studiis invigilare bonis.
*Ast Deus ipse iuvat strenuos, Deus odit inertes,
Nec nisi solerti fata benigna fluunt.*
*Cum quoque te videam studiorum incedere cursu
Recto, nec Numen deerit usque Tibi.*
*Macte tuis igitur MEIERE laboribus! ampla
Nam mercede bonus non caret usque labor.*
*Sic inclarescet tua laus, tua fama manebit,
Et venient meritis pramia multa tuis.*

Andr. Frid. Rudolphi
Saxo Gothanus,

••• (o) •••

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: Lebn. Marg. 41, Stück 15:ZEN Lebn. Marg. 41, [30] - -

6832

35
GWL B Hannover
036 855 901

IV 5 A
40
685

